

Kuznietsova, Krystyna

Město jako domov a znázornění jeho vlivu na formování národní identity v současné ukrajinské literatuře

Slavica litteraria. 2020, vol. 23, iss. 2, pp. 97-109

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2020-2-7>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143364>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Město jako domov a znázornění jeho vlivu na formování národní identity v současné ukrajinské literatuře

Krystyna Kuznietsova (Brno)

Abstrakt

Začátek 21. století je poznamenán postmodernou a vnáší do ukrajinské literatury nová témata a žánry, projevuje se dříve zakázanou hravostí a pestrostí jak postav a námětů, tak i lexikálním obohacením textů. Jinak je tomu však po první dekádě 21. století. Hlavní hrdinové současných románů, jejichž autoři zpracovávají historická traumata, se proměnili, vzhlíží k minulosti pro přehodnocení a pochopení tohoto světa, ale možná ještě nepřestali ve svém hledání a potřebují projít další cestu sebepoznání, aby se zastavili a zcela určili svoji identitu. Často nevzhlížejí k místu narození, které pro mnohé z nich znamenal SSSR, ale k místu stávajícího bydliště – k městu, které jako živý organismus ovlivňuje utváření nového občana. Pro tuto práci vybíráme romány V. Ameliny *Dům pro Doma* (2017) a J. Kozlenka *Tanger* (2017), jejichž odlišnosti a podobnosti ilustrují některé stereotypy obyvatel Lvova a Oděsy.

Klíčová slova

ukrajinská literatura; současná literatura; město; národní literatury; národní identita

Abstract

The City as a Home and Reflection of its Influence on the Formation of National Identity in Contemporary Ukrainian Literature

The beginning of the 21st century is marked by postmodernism and brings new themes and genres to Ukrainian literature, manifested by the previously forbidden playfulness and variety of both characters and themes, as well as lexical enrichment of texts. However, after the first decade of the 21st century the situation is different. The protagonists of today's novels have changed, looking at the past to rethink and understand this world, but they may not have stopped searching and need to go further on the path of self-knowledge in order to stop and fully determine their identity. They often do not look at the place of birth, which for many of them meant the USSR, but at the place of current residence - a city that, as a living organism, influences the formation of a new citizen. For this work, we select the novels by Viktoriya Amelina *Home for Dom* (2017) and Jvan Kozlenko *Tangier* (2017), whose differences and similarities are refuted or confirmed by some stereotypes of the representatives of Lviv and Odessa.

Key words

Ukrainian literature; contemporary literature; the city; national literature; national identity

Tento výstup vznikl na Masarykově univerzitě v rámci projektu *Slavistická badatelská dílna* číslo MUNI/A/0900/2019 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2020.

Minulost v ukrajinské literatuře hrála klíčovou roli, obzvláště po roce 1991, kdy vznikla nezbytná potřeba obohatit ukrajinské dějiny literatury nejenom dříve zakázanými díly a vydáními, ale i přehodnotit teorii literární vědy a vrátit literatuře její národní znaky. Minulost se tak stala pro literární vědce, kritiky a samotné spisovatele počátečním bodem v hledání národního sebepoznání. Tuto problematiku vyskytující se v ukrajinském románu můžeme rozdělit do třech klíčových skupin: 1. hledání své identity ve složitém období války (např. Serhij Žadan *Internát* (2017)), 2. návrat k minulosti za účelem přehodnocení současnosti (romány Natalky Sňadanko *Spořádané spisy arcivévody Viléma* (2017) a Tetjany Maljarčuk *Zapomenutí* (2016)). Poslední možností hledání své identity je třetí skupina literárních děl – próza míst a měst. Tady jako příklad můžeme uvést román Viktorije Ameliny *Dům pro Doma* (2017), jenž pojednává o snaze nalezení lásky k cizímu městu, sbírku povídek Kateryny Kalytko *Země ztracených nebo malé děsivé pohádky* (2017), jež nás seznamuje s příběhy lidí bez pocitu domova a státu, román Jvana Kozlenka *Tanger* (2017) rozkrývající všechna tajemství města Oděsy a knihu Markijana Kamyše *Čormet* (2017) vyprávějící o lidech, jejichž životy závisí na mizerném a škaredém místě bydlení.

Klíčovým pro ukrajinskou literární vědu je i uvědomení si počátku současné literatury. Například přední ukrajinská literární vědkyně Tamara Hundorova se zaměřuje na texty spisovatelů po roce 1986, tzv. „post-černobylskou“ literaturu, kterou považuje za počátek současné literatury. Jedná se ale o postmoderní diskurz, proto je vhodné i poukázat na to, že v jednotlivých slovanských státech postmoderna vznikala a naplňovala se odlišně,¹ čímž vyvolávala kolem sebe polemické diskuse (např. o existenci východoevropského postmodernismu). Avšak v novém tisíciletí, jak to výstižně postřehla Alena Fialová, postmoderna ustupuje: „*Pomalou se vyčerpával také boom postmoderních experimentálních próz: postmoderna ztratila punc překvapujícího a provokujícího gesta a stala se – vedle jiných poetik a výrazových prostředků – organickou součástí individuálních literárních stylů.*“² Proto se v této práci zaměříme spíše na plochu vzniklou v 21. století pro stvoření nových děl s odlišnou tematikou a poetikou, která odrážela aktuální společenské problémy a život v postkomunistické době, klíčové pro současnou ukrajinskou literaturu téma rekonstrukce individuální historické paměti a historického traumatu.

S odstupem postmodernismu je ukrajinská próza poznamenána neomodernismem, a texty jsou často ustálené v realistickém stylu. Avšak v ukrajinském neomodernismu jsou pozůstatky předešlé problematiky, o které se mnohokrát zmiňuje ve svých monografiích Tamara Hudorova, to jest bezdomovectví v ukrajinské literatuře konce devadesátých let minulého století. Nejedná se samozřejmě o přímou ztrátu vlastního domova, ale spíše o ztrátu pocitu domova. Mnohdy se postavy románů a lyrických hrdinové poezie vydávají na cestu vyhledávání něčeho, co by mohli považovat za svůj domov. Jsou poznamenáni

1 V české literatuře je jedním z prvních představitelů postmoderního směru Jiří Kratochvíl (povídka *Má láska, postmoderno* (1994) a *Vyznání postmodernisty* (časopisecky jako *Šťastný Sisyfos*, 2001) považován za manifest české postmoderny); v bulharské literatuře podobné hledání třeba najdeme u Georgiho Gospodinoва, ukrajinská postmoderna je reprezentovaná tvorbou literární skupiny Bu-Ba-Bu (nejvýraznější je tvorba Juryje Andruchovyče). Tvorba těchto autorů zahrnuje výrazné postmoderní prvky (hra s textem, časem a žánry, tzv. „karneval“ apod.), ale je poznamenána i osobitou poetikou.

2 FIALOVÁ, Alena (ed.): *V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 341.

neustálým putováním – po městě, ve státě a do minulosti, což formuje zlomkovité vědomí moderního člověka.³ A to už uplynulo více než deset let, kdy nám Žadanův *Depeš Mod* (2004) představil mladou generaci rozpačitých Charkovanů, psychicky traumatizovaných a znejistěných ve své existenci. Byl to začátek 21. století poznamenaný postmodernou, kdy se ukrajinská literatura obohatila o nová témata a žánry. A tento směr se projevoval dříve zakázanou hravostí a pestrostí jak postav a námětů, tak i lexikálního obohacení textů. Jak uvádíme výše, v desátých letech 21. století je tomu jinak. Spisovatelé ve svých literárních dílech přehodnocují minulost, zpracovávají pochopení vlastní minulosti, a tak trauma, vzpomínání a paměť se stávají pro ukrajinskou prózu velmi frekventovaným jevem. Hlavní hrdinové současných románů se proměnili, vzhlíží k minulosti pro přehodnocení a pochopení tohoto světa, ale možná ještě nepřestali ve svém hledání a potřebují projít další cestu sebepoznání, aby se zastavili a zcela určili svoji identitu. Často nevzhlížejí k místu narození, které pro mnohé z nich znamenalo SSSR, ale k místu stávajícího bydliště – k městu, které jako živý organismus ovlivňuje utváření nového občana. Tudíž je zajímavé pozorovat transformaci postav v novějších prózách ukrajinských spisovatelů (po roce 2014) a nelze zcela jistě odpovědět, jestli jejich hledání svého místa a domova je konečně u konce. Možná, že získali pocit domova anebo představu o tom, jaký by měl být – a častěji za něj počítali město, ve kterém vyrůstali a které se stalo jejich útočištěm. Nicméně se nezbavili nutnosti nahlížet do minulosti, která se opakovaně objevuje v současných dílech ukrajinského knižního trhu. A znovu se minulost stává klíčovou k nalezení odpovědí na existenciální otázky a pochopení svého místa v ukrajinské společnosti. To poslední je někdy velmi těžké vzhledem k minulosti a politice Sovětského svazu, jejímž účelem bylo sjednocování národů tak velkého území, což se dosahovalo díky neustálému stěhování rodin. To však byla idealizovaná představa, protože místo narození doprovázelo tyto přestěhovalce celý život, navzdory žádoucím snahám vlády vytvořit umělou národnost. Nasvědčuje tomu i tehdejší populární píseň, ve které se zpívalo: „*Moï adpec ne dom u ne ylyua. Moï adpec – Sovetskuii Coioz*“⁴. Model postkomunistického traumatu je charakteristický pro většinu společností bývalých komunistických států, jakožto i trauma celkem je „*podstatnou kategorií kulturní zkušenosti dvacátého století [...]. A důsledkem tohoto ničivého procesu je ztráta smysluplného uspořádání a vnímání světa a může se objevit i masivní narušení sebevnímání a identity.*“⁵

Ukrajinská socialistická republika nebyla výjimkou, často se stávala novým domovem pro rodiny ze vzdálených zemí, mnohdy pro i rodiny, jež se stěhovaly téměř nepřetržitě a Ukrajina pro ně byla poslední zastávkou. Právě z mnoha takových rodin pochází řada současných Ukrajinců, kteří se možná až příliš dlouho zastavili v nadčasovém prostoru. Neboli generace narozená v 80. letech a vychovaná v 90. letech se nemůže posunovat dále vpřed a neustále se vrací k minulosti. Pravděpodobně je to nezbytný postup, jak se oprostít od traumatizované zkušenosti. A tak i téma rodinné historie, které je oblíbené

3 HUNDOROVA, Tamara: *Pisljačornobylska biblioteka. Ukrajinskij literaturnyj postmodernizm*. Kyjiv: Krytyka, 2005, s. 159–176.

4 „*Moje adresa není dům, ani ulice. Moje adresa je Sovětský svaz.*“ (skupina Samocvěty, rok 1973).

5 KRATOCHVIL, Alexandr: *Paměť a trauma pohledem humanitních věd: Komentovaná antologie teoretických textů*. Praha: Akropolis, 2015, s. 93.

pro ukrajinskou literaturu všech dob, v současných prozaických dílech směřuje k problematice vychování nejmladší generace v sovětské „multikulturní“⁶ rodině, jelikož i dnes „více než čtvrtina (27 %) respondentů (pozn. autorky – průzkumu veřejného mínění) se na Ukrajině považují za občany bývalého SSSR.“⁷

Problematika identity a historické paměti je velmi klíčová nejen ve tvorbě autorů starší generace (Oksana Zabužko *Muzeum opuštěných tajemství* (2009), Valerij Ševčuk *Stíny co mizí* (2002), Jurij Vynnyčuk *Tango smrti* (2012), Stepan Procjuk *Byliny nemohou umřít* (2017) aj.), ale najdeme ji i u představitelů mladší literatury, např. u Oleha Kocareva *Lidé v hnízdech* (2018), již zmíněných – Natalky Šnadanko *Spořádané spisy arcivévody Viléma* (2017) a Tetjany Maljarčuk *Zapomenutí*, (2016), Viktorije Ameliny *Dům pro Doma* (2017), Kateryny Kalytko *Země ztracených nebo malé děšivé pohádky* (2017), Jvana Kozlenka *Tanger* (2017), Markijana Kamyše *Čormet* (2017) a řady dalších.

Ukrajinská spisovatelka Viktorija Amelina⁸ ve svém románě *Dům pro Doma* (2017) velmi výstižně popisuje příběh jedné z takových rodin, která se ocitla ve Lvově a potýkala se s mnoha problémy, včetně sebereflexe a pochopení své národnosti. Je to příběh o složitosti zapadnout do cizího světa a o nepříslušnosti v něm, o neporozumění mezi lidmi, kteří mají stejné občanství, ale rozdílnou výchovu a zvyky. Lze podotknout, že je to i tragédie osudů lidí, kteří se necítí doma nikde, nemají žádnou vlasteneckou příslušnost, a proto ztrácejí jakoukoliv identitu. Často se nechtě stávají outsidersy nejprve vlastního života, a pak i politicko-sociálních, kulturních a dalších procesů. Tato problematika je citlivá a pochopitelně může působit klamavým dojmem, že jsou skutečnosti popsané jednostranně a subjektivně; možná proto si spisovatelka pro zachování svého nestranného postoje vybírá jako vyprávěče svého prozaického díla psa, protože: „*Copak trápí psy problém politického národa a dobrovolně zvolené identity?*“⁹ Nikoliv, tak stejně je nemůže trápit problém hledání domova, pro psa je totiž odpověď jednoduchá – dům je tam, kde je tvůj pán.

Ze začátku příběh není o nalezení domova, ale naopak o jeho ztrátě. Po nesplnění svého poslání loveckého psa se pudl jménem Dom stěhuje z neexistujícího města Noversk do Lvova k majitelově dceři. Musí bydlet v nové rodině, protože tak zněl povel pána: „*Tym дім!*“¹⁰. Ale ještě dlouho nebude vnímat nové město jako svůj skutečný domov, stejně jako i jeho noví „majitelé“ – plukovníkova rodina, která často bydlela v různých částech Sovětského svazu a byla připravena se kdykoliv přesunout: „*Тут складено все, що може знадобитися потім, у тому житті, яке колись розпочнеться, – невідомо коли, й невідомо,*

6 Dáváme do uvozovek, jelikož mnohdy starší generace se v těchto rodinách neidentifikovala s žádnou národností anebo se sama nazývala „sovětskými“ občany.

7 Centr Razumkova: *Osnovni zasady ta šljachy formuvannja spilnoji identičnosti hromadjan. Informacijno-analitični materiály do kruhloho stolu 12 kvitnja 2017 roku*. Kyjiv: Cent Razumkova, 2017, s. 14. (https://lb.ua/culture/2017/09/06/375749_tilki_plach_nova_ukrainska_proza.html).

8 I v předchozím románu autorky *Syndrom listopadu nebo Homo Comptiens* (2014) najdeme postavy „na cestě“, „bez domova“, poznamenané traumatickým minulým.

9 „*Чи болить собакам проблема політичної нації та добровільно обраної ідентичності?*“. ULJURA, Hanna: *Dvi knyžky pro radjanske mynule. Viktorija Amelina „Dim dlja Doma“* [online 20. 4. 2019: https://lb.ua/culture/2017/09/06/375749_tilki_plach_nova_ukrainska_proza.html].

10 „*Tady je dům!*“ AMELINA, Viktorija: *Dim dlja Doma*. Lviv: VSL, 2017, s. 29.

яка ще війна має для цього скінчитися. А поки майбутнє чекає на книжкових полицях у шафах, на шафах, в сервантах і під ліжками в коробках.“¹¹ To ještě víc potvrzuje kočovný způsob života těchto lidí, kteří ve zmatcích neustálého stěhování zapomněli na zvyky a tradice, na svoje kořeny a jedině, co jim zůstalo, bylo doufat v lepší budoucnost. Jsou tady znázorněny tři generace – nejstarší plukovník Ivan Cilyk a jeho žena Lilja, jejich dcery Tamara a Olja a dvě vnučky Marie (Maša i Marusja) jako nejmladší představitelky této rodiny. Každý prožívá svoje osobní životní drama, kde své místo nachází i otázka národní identifikace, protože přece každý musí mít nějakou příslušnost, nehledě na to, že se s vědomím, do kteréžto národnosti patříme, nerodíme, ale během dospívání v sobě vychováváme názornost, která nás dovede k tomu poznat, do jakého národa patříme.¹² Jenže příslušníci rodiny Cilyka už neznají, nebo nikdy neznali svoji národnost, dokonce i úředně: „У свідоцтва про народження своїх дітей Іван та Ліля записали різні національності: Тамари – «росіянка», Олі – «українка». Ніби підкоряючись розтифажованій ідеї старшого й молодшого брата. Обидві онуки вже якимось дивом народилися росіянками.“¹³

Obě postavy dcer jsou typickým obrazem žen této doby – jsou rozvedené a zklamane životem. Starší Tamara je bez práce a často sahá po lahvi s vodkou, jedině, co ji pak zachrání od alkoholismu, je emigrace za prací do Španělska. Olja pracuje jako učitelka dějepisu, zanedlouho však podá výpověď, jelikož po inspekci ve škole zjistí, že se pro tuto práci nehodí, protože zná jen sovětské dějiny a necítí se být dobrou učitelkou v nové ukrajinské společnosti. Na rozdíl od Tamary, která se identifikuje jako Ruska: „Вона ж визначала себе за матір'ю, яка не дуже, м'яко кажучи, знала свій родовід, – росіянкою.“¹⁴ Olja je v otázkách sebereflexe nejvíce v nesnázi. Život ve Lvově ji proměňuje, z pouze se například naučí ukrajinsky, ale stále to však není její domov: „І хоча в Оліному радянському паспорті написано ж було чорним по білому «українка», ці прапори її – чужі, й мова – чужа, й місто це раптом – чуже, та, як і для більшості радянських людей...“¹⁵ Nehledě na to, že všechno pro ni je tady cizí, neví, kde tomu tak není, protože i zdánlivě jednoduchá otázka „odkud je“ dokáže znepokojit její mysl: „Звідки? Мама Оля застигла й мовчала. Що вона має відповісти? І справа не в тому, аби знайти правильну відповідь для перевірки. Просто справді, а звідки вона? Можливо, вона з Баку? [...] А може, вона з селища на Забайкалі, де ходила до першого класу? А може, з якого-небудь Саратова, де й не бувала ніколи, бо звідти втекла від невідомих бід ще її бабуся, за течією Волги аж до Каспійського моря. Чи, може, Оля таки з України? З села, куди скоро поїде батько ставити

-
- 11 „Tady je vše, co bude potřeba později, v životě, který jednoho dne začne – není známo kdy a není známo, která válka ještě musí skončit do té doby. Mezitím budoucnost čeká na knižních poličkách, ve skříních, na skříních, v kredencích a pod postelemi v krabicích.“ Tamtéž, s. 49.
- 12 KAUTMAN, František: *O českou národní identitu*. Praha: Pulchra, 2015, s. 171.
- 13 „Ivan a Lilja uvedli v rodných listech svých dětí různé národnosti: Tamara je Ruska, Olja je Ukrajinka. Jako by se řídili rozšířenou myšlenkou o starším a mladším bratrovi. Obě vnučky se záračně už narodily jako Rusky.“ Tamtéž, s. 79.
- 14 „Identifikovala se po matce, totiž jako Ruska, i když sama matka, jemně řečeno, dobře neznala svůj rodokmen.“ Tamtéž, s. 249.
- 15 „I když v Oljině sovětském pase bylo napsáno černé na bílém „Ukrajinka“, tyto vlajky byly pro ni cizí, jazyk byl také cizí, najednou se i toto město stalo cizím, však jak i pro většinu sovětských lidí...“ Tamtéž, s. 157.

пам'ятник на могилі своєї матері. Звідки вона? – Мама Оля просто ніколи про це не думала...“¹⁶

Zajímavou možností odpovědět na tento neutuchající dotaz v románě jim nabízí samotná autorka, která vkládá do úst nevinného pejska lidské moudrosti – jsou to lidé *odnikud a odevšad*. O tomto se dozvídáme hned z prvních stránek: „нові знайомі, може, люди і непогані. Та здається, прийшли сюди, хоч і давно за моєю міркою, але чи то нізвідки – чи то звідусюди.“¹⁷ Zanedlouho k takovému závěru dojde i nejstarší z žen v této rodině – Lilja Cilyk: „Якби раптом взялась вона переписати всі ці рецепти так, щоб з гучним заголовком, як в пані Віри, щоб це вийшла за збірка? «Нічії рецепти»? «Соціалістичні рецепти»? «Рецепти звідусюди й нізвідки»? Так, здається так було б добре – звідусюди й нізвідки.“¹⁸ Není to náhoda, její maminka možná i bydlela v Baku, ale neměla nic kromě domu, kterého se usilovně nechtěla vzdát: „Плакала, чіплялась за стіни барака. [...] Щось же Ніну тримало в Бакі. Зрештою, в неї – ні релігії, ні національності, навіть із класовим походженням не все ясно, – тільки дім і був.“¹⁹ Domnívám se, že podobně jako její matka, Lilja taky neměla ani národní, ani náboženské preference, ale za svůj domov vždy považovala Baku: „І коли хтось із новоприбулих дітей партійних робітників або інженерів, які приїхали «підіймати республіку», вимовляв «ми, росіяни», кивала, мовляв, так-так, ми – та геть нічого не відчувала. Там, на гарячому березі, де після купання часом лишилась на купальнику нафтова пляма, був її дім – двір, оплетений виноградом, маленька «басейка» з крижаною водою, де чекає на тебе найсмачніший у світі кавун, і дід-іранець Алі, який її насправді, звісно, не дід, але так вона його називала – ніколи не мала іншого діда. Це був її дім.“²⁰

Zdá se, že jediný, kdo přesně věděl o svém původu, byl plukovník, který vyrůstal ve vesničce Krajnovka v Charkovské oblasti. Je ale zřejmé, že za všechna ta léta služby v sovětské armádě se do jeho podvědomí vryl jakýsi zákaz být Ukrajincem. Už v mladí se svým kamarádem z Doněcka mluvil nějakým ukrajinským nářečím: „Говорили ж майже однаковою говіркою (не при чужих, поміж собою).“²¹ Nejen s kamarádem si rád zavzpomíná

16 „Odkud? Máma Olja znehybněla a mlčela. Co má odpovědět? A nešlo o to najít správnou odpověď pro komisi. Ne. Prostě odkud je doopravdy? Možná, z Baku? [...] Anebo z vesnice na Zabajkalsku, kam chodila do první třídy? Anebo z nějakého Saratova, kde nikdy nebyla, protože odtamtud utekla její babička. Utíkala z neznámých důvodů po proudu Volhy až ke Kaspickému moři. Anebo je přece z Ukrajiny? Z vesnice, kam zanedlouho pojede její otec stavět pomník na hrob své matky. Odkud je? – Máma Olja prostě nikdy o tom nepřemýšlela...“ Tamtéž, s. 116.

17 „noví známí možná nejsou špatní lidé. Ale zdá se, že sem přišli, byl dáno podle mých měřítek, ale buď odnikud, nebo odevšad.“ Tamtéž, s. 31.

18 „Kdyby najednou chtěla sepsat všechny tyto recepty tak, aby kuchařka měla křiklavý název, jak to má paní Věra, jaká by to byla sbírka? «Ničí kuchyně»? «Socialistická kuchyně»? «Recepty odnikud a odevšad»? Ano, zdá se, že by to bylo nejlepší – odnikud a odevšad.“ Tamtéž, s. 77.

19 „Plakala a držela se zdi baráku. [...] Něco přece drželo Ninu v Baku. Koneckonců neměla žádné náboženství, žádnou národnost, dokonce i se společenskou třídou to u ní nebylo jasné, měla jen dům.“ Tamtéž, s. 58.

20 „I když někdo z dětí stranických dělníků nebo techniků, kteří nově dorazili, aby přišli „povznést republiku“, řekl „jsme Rusové,“ přikývla, jako, že ano, ale vůbec nic necítila. Tam, na horkém břehu, kde někdy po koupání zůstane na plavkách ropná skvrna, byl její dům – dvůr obklopený vinnou révou, malá studená vodní lázeň, ve které na tebe čeká meloun nejchutnější na světě, a íránský dědeček Ali, který ve skutečnosti není žádný dědeček, ale říkala mu tak, protože jiného dědečka nikdy neměla. Byl to její domov.“ Tamtéž, s. 79.

21 „Mluvíli skoro stejným nářečím (ale ne s cizími, jenom mezi sebou).“ Tamtéž, s. 47.

nal na domov, ale i na samotě: „*Кричав українською посеред карельських сосон, як серед своїх. Хто його там чув? Хіба що диспетчер. Хто його там розумів? Хіба привиди.*“²² To, že by se Ivan Cilyk chtěl cítit být Ukrajincem naznačuje v románě i jeho účast na demonstraci, kde ho jeho dcera Olja jednou viděla mezi mladými lidmi s ukrajinskými vlajkami. Doma o tom ale nemluví. Plukovník si to nechává jako tajemství a dokonce nikdy nevylovuje název svého státu: „[...] «у нас», як каже Цилик – я вже знаю – про Україну. Він наче боїться вимовляти назву своєї країни, тільки «у нас» і все – як пароль“²³ „[...] він же ніяк не хоче вимовляти всує це слово – «Україна».“²⁴ A tak vzniká jedinečný druh postavy, vždy trochu bojácný, bez konkrétního sebecitění a vyjádření vlastního postoje, protože Ivan Cilyk: „[...] не був ні священником, ні дворянином, ні євреєм, ні ромом, ні буржуазним націоналістом, ні польським офіцером у полоні, ні надто щирим комуністом.“²⁵ Je to docela příznačné v ukrajinské literatuře posledních let, podobného hrdinu najdeme například v románu Volodymyra Lysa *Století Jakova* (2010). Autor dokázal mistrovsky zmapovat život celého ukrajinského Polesí na příkladu jedince, jenž se dožívá svých sta let a vzpomíná na tragické události, střídání vlád a na války. Nehledě na tyto skutečnosti je hlavní hrdina Jakiv apolitický a tolerantní, ve víru 20. století věří jen na lásku, a proto se stává objektivním pozorovatelem nahlížejícím do tváře rodinného a národního dramatu této doby. Samozřejmě, obě postavy nemůžeme přímo ztotožnit, první je „produktem“ sovětské doby, a druhý přežil ve víru dramatických události 20. století, ale propojuje je smíření s osudem a v jistém smyslu očekávání změn.

Nehledě na teorii fikčních světů, kde postavu nemůžeme ztotožnit s opravdu existujícím člověkem, jelikož nežije ve skutečném světě, ale v autorem vymyšlené umělecké realitě, jsou to postavy velmi realistické. A to potvrzuje, že v případě takového nahlížení na postavu se fikční svět stvořený spisovatelem často a nevyhnutelně prolíná s tím našim skutečným.²⁶

Viditelná intence románu je vzbudit rozpor osobní i celostátní, dokonce i město podléhá historické roztržce, protože minulé události není možné setřít, jejich vliv potrvá ještě dlouhou dobu: „*Велика страшна країна розбилася й розлилася, як розливається часом олія, куплена на Привокзальному ринку якоюсь львівською пані. Країна розтікалася бруківкою струмочками, річками. І так просто її не витреш із вулиць.*“²⁷ A tak i město s bohatou evropskou minulostí není možné okamžitě přeměnit, protože doba vládnutí komunistického režimu bezpochyby zanechala stopu i na něm. Lvov v knize není ztvárněn

22 „*Ключ українськи упротієд карельських борів, як би був між своїми. Кдо го там сльшєл? Лєдє тєк дїспєчєр. Кдо му розумєл? Лєдє тєк дучовє.*“ Tamtéž, s. 171.

23 „[...] як рїкє Цилїк „у нєс“, а я ў вїм, жє о Українє. Яко кдїбї сє бєл вїсловїт нєзвє свє зємє, жєном „у нєс“, нїч вїч – яко нєжакє гєсло.“ Tamtéž, s. 173.

24 „[...] і нєдєлє нєччє нєдєрмо вїсловїт тє слово – „Україна.““ Tamtéž, s. 197.

25 „*небул тє ані кнєз, ані слєчтїч, ані Жїд, ані Ром, ані буржєазнї нєцїонєлїстє, ані полськї дїстєїнїк в зєтєтї, ані мєц ўпрїмнїй комунїстє.*“ Tamtéž, s. 380.

26 FOŘT, Bohumil: *Úvod do sémantiky fikčních světů*. Brno: HOST, 2005.

27 „*Velký hrůzostrašný stát se zhroutil a rozlil se, jak se rozlije někdy olej, koupený na Pryvokzalném trhu nějakou lvovskou paní. Země se roztekla po dlažbě, jako potoky a řeky. A tak jednoduše ho nejde vytřít z ulic.*“ AMELINA, Viktorija: *Dim dlja Doma*. Lviv: VSL, 2017, s. 10.

jenom ulicemi, které svým čichem symbolicky prozkoumává pes Dom a dotykem slepá vnučka Marusja. Jsou tu i postavy zakořeněných obyvatel – nepřátelský soused Jaroslav Teodorovyč, který si myslí, že plukovníkova rodina nepatří do tohoto města, protože o něm nic neví a nevidí ho. I tito obyvatelé Lvova se drží minulosti, jenom je to minulost spjatá s Rakousko-Uherskem, které oni vyzdvihují, schovávají se za ušlechtilou inteligentností a tradicemi, kterým údajně zůstávali věrní i v USSR. Neupřímnost těchto postav se projevuje v drobných lžích, například druhá babička Marusjy, paní Věra – Lvovanka, která odsuzuje rodinu Cilyků za jejich „sovětskost“, si nalhává, že pojmenovala svého syna na počest svatého Jiřího, do jehož chrámu chodí každou neděli. Pravdou ale je, že jméno Jurij má Marusjin otec po slavném sovětském kosmonautovi Gagarinovi.²⁸

Román nás nutí k zamyšlení nad bílou skvrnou v historii, zmiňuje ji v rozhovoru o knize i Viktorija Amelina: „V románu je epizoda, kde dívka musí vyprávět o své rodině ve škole. Bere fotografii se svým dědečkem, který je v uniformě sovětské armády. Ale dospělí jí říkají, že to není to, na co se musí zaměřit a o čem musí mluvit. Vzniká určitá bílá skvrna. Protože, i když dokážeme odstranit sovětské symboly na stěnách stanice metra, není možné je vyškrtnout z rodinných fotografií. Musíme tedy chápat naši historii jiným způsobem.“²⁹

Na rozdíl od jiných ukrajinských knih a románů, ve kterých autoři líčí život tehdejší doby, není toto dílo napsáno dramatickým stylem, nenajdeme tady přehnané zveličování jedněch postav, ani kruté odsuzování jiných. Autorka vzhlíží k této době vesele a s ironií, však i nejsmutnější příběh je lépe popsat s humorem, protože je to „způsob, jak před tím nádherným a strašným světem uhýbat.“³⁰ A vypravěč pes se k tomu skvěle hodí, vždyť ani nemusí řešit, jakým jazykem příběh vyprávět, postačí mu čich.³¹ To vytváří osobitou symboliku, protože ulice již byly přejmenovány a změnily se vlajky na domech, ale vůně v tomto městě jsou ukotvené po celá desetiletí. Domy a ulice vyprávějí Domovi příběh lépe než jakákoliv učebnice.

Právě taková literatura, kterou nám nabízí Viktorija Amelina, je důležitá pro dnešní generaci, abychom horlivě neodsuzovali, nezveličovali, byli více sebekritičtí a nahlíželi na minulost s nadhledem.

I v tomto díle současné ukrajinské literatury důležitým aspektem zůstává město, autoři stále vnímají vliv metropole jako nedělitelnou součást člověka, jeho vnímání světa a také i formování jeho názorů. Městu není přidělena vlastní role postavy, jak tomu bylo třeba u V. Pidmohylného, ale má velký vliv na formování vnitřního charakteru protagonisty a jeho světového názoru. Podobně jak i rodina Cilyka, představující člověka ovlivněného komunistickou dobou (nikoliv však komunistu), Lvov zatím také neví a čeká: „*Львів поки*

28 „I хороше ж ім'я. І Гagarin – сміливий льотчик. Навіщо ж було вигадувати, сказати, пані Віро?“ // „Hezke je to jméno. I Gagarin byl odvážný pilot. Řekněte, paní Věro, pročpak jste si vymýšlela?“ Tamtéž, s. 289–290.

29 Prezentace knihy na Lvovském fóru vydavatelů v roce 2017. [Online: 19. 7. 2020 <https://starylev.com.ua/news/dekomunizacija-rodynnyh-istoriy-u-novomu-romani-viktoriji-amelinovi-dim-dlya-doma>].

30 FOER, Jonathan Safran: *Naprosto osvětleno*. Praha: BB art, 2005, s. 158.

31 „Взагалі-то це навіть зручно, що я собака. Будь я людиною, до цього дня дуже би втомився від однієї лише необхідності вирішити, якою саме мовою розповісти цю історію – українською чи російською...“ // „Je celkem dobře, že jsem pes. Kdybych byl člověkem, byl bych už strašně unavený od jediného rozhodnutí, jakým jazykem příběh vyprávět – ukrajinsky nebo rusky...“ AMELINA, Viktorija: *Dim dlja Doma*. Lviv: VSL, 2017, s. 11.

що не розуміє. В цій його найівній відвертості, де те, що зруйноване, так і виглядає зруйнованим, і зникла синагога виглядає лише зниклою синагогою, – місту ніхто не повірить. Ніхто не побачить його.³²

V románě *Dům pro Doma* potkáváme postavy s různými kořeny a kulturou, což pro město Lvov vzhledem k historickým událostem není divné a celý dům na ulici Halana je jakýmsi odrazem celé Ukrajiny – lidí z různých koutů Sovětského svazu, kteří mluví různými jazyky, mají různé tradice, ale nějak tak zbyli jeden pro druhého, smířili se se svým neustálým trápením a nyní mohou doufat v budoucnost svých dětí, které už budou znát odpovědi na nezodpovězené otázky. Marusja a Mašino dítě na konci příběhu představují totiž novou generaci, tentokrát už určitě Ukrajinců, i když stále poznamenanou minulostí. A tak možná v dnešní době není důležitý původ a rodokmen, ale domov přítomný, jelikož dům je tam, kde se na nás pamatuje: „Дім там, де тебе пам'ятають – розпорошений, як уламки замерзлих річок над Землею. Я можу зараз сказати «моє місто», та це так само безглуздо, як сказати «моє повітря». [...] Дім наш, доки він в нас.³³

Žánrově *Dům pro Doma* není literaturou faktu, je to celková fikce, nicméně napsaná realistickým způsobem – je to kuriózní deník domácího mazlíčka, na druhou stranu však není chronologicky seřazen, protože se pro psa čas nevyměřuje hodinami a dny. V jistém slova smyslu jsou to i paměti zvířete, plné dětské naivity, veselé, a tak trochu ironické. Možná to zní ještě bizarněji, obzvlášť, když se v první kapitole románu dozvíme, že vyprávěč již nežije. Není to ani historický román, ale dějinám se nevyhýbá. Patrně chundelatý pes Dom je jediný, kdo svede nestranně převyprávět tento příběh o nelehkém období východní Evropy, o osudu jejích obyvatel a měst.

Podobnost koexistenčního ovlivňování obyvatel a města najdeme i v dalším současném ukrajinském románě od Jvana Kozlenka *Tanger* (2017). Tentokrát se však přesuneme ze západu Ukrajiny trochu jižněji, do neméně historicky bohaté Oděsy.

V románě *Dům pro Doma* se autorka snaží tak trochu vyvrátit mýtus o tom, že Lvov nikdy nebyl komunistický, znázorňuje, že přistěhovalci z různých koutů Sovětského svazu chtě nechtě měnili město tak, jak měnilo i ono je. Jinak tomu je v Kozlenkovově románě *Tanger*. Autor vytváří obraz Oděsy, kde mladí lidé hledají kulturní identitu svého města, která by nebyla ani sovětská, ani ruská, ani ukrajinská – je to neoddělitelná symbióza: „[...] українська культура не органічна, [...] вона здобуток, а не сировина.³⁴

I zde jsou protagonisté nuceni vracet se do minulosti, je to nezbytný bod odrazu. Je to pochopitelné, s ohledem na historickou pestrost Oděsy, kde se střetávali představitelé různých národů a kultur: „Молдавани, турки, греки, євреї і росіяни пили разом і розмовляли кожен зі своїм акцентом на якомусь малозрозумілому, але досить мелодійному

32 „Lvov zatím nerozumí. V takové té své naivní upřímnosti, kde to, co je zničeno, stále vypadá zničeně, a zbouraná synagoga vypadá jenom jako zbouraná synagoga, nikdo městu neuvěří. Nikdo ho nevidí.“ AMELINA, Viktorija: *Dім dlja Doma*. Lviv: VSL, 2017, s. 138.

33 „Dům je tam, kde se na vás pamatuje. Rozptýlen jako trosky zamrzlých řek nad Zemí. Teď mohou říci „moje město“, ale je to stejně absurdní jako říkat „můj vzduch“. [...] Dům je náš, dokud je v nás.“ Tamtéž, s. 381.

34 [...] українська культура не органічна [...] je nabytí a není surovina.“ KOZLENKO, Jvan: *Tanžer*. Kyjiv: VD Komora, 2017, s. 150.

*apro.*³⁵ A tak na stránkách románu ožívají historické události začátku 20. století, těsně spojené s válečnou kariérou Nikifora Alexandroviče Grigorjeva, polovojenského vůdce známého pro své četné přechody mezi válčícími stranami a antisemitismus.³⁶ Potkáme zde i další historické postavy tohoto období, např. generálmajora Alexeje Grišina-Almazova, vojevůdce Grigorije Ivanoviče Kotovského, vojenského velitele Nikolaje Shillinga, Viktora Sokyru-Jachontova a další, kteří zanechali svou stopu v tomto městě. Hlavní hrdina prožívá Oděsu ve všech rovinách, podobně jako pes Dom z románu Viktorie Ameliny, vidí nesmazatelné pozůstatky minulých událostí na ulicích města: „[...] *на безлюднім бульварі, де мало що змінилося за останнє століття, він виразно побачив триумфальну ходу григор'ївської армії, яка здолавши опір французів та греків, на початку квітня 1919 року переможно ввійшла в місто*“³⁷. Začátky obou staletí, jak dvacátého, tak i jednadvacátého, se těsně proplétávají a postavy, představující v románě dnešní generaci, se potakávají s nejednoznačností historických faktů, která vzbuzuje stále více otázek: „[...] *як бути з тим же Григор'євим? Герой чи паскуда? Рятівник чи зрадник? Надто багато питань*“³⁸

Kulturní stránka je pro samotného autora a představitele mladé generace Oresta ztvárněného v próze neméně důležitá, protože Oděsa je město, které: „[...] *на зламі століть болісно переживало кризу культурної ідентичності*...“³⁹. Možná z tohoto důvodu je podstatný návrat do kulturního života Ukrajiny 20. let minulého století. Najdeme zde nejenom nejvýznamnější osobnosti ukrajinské literatury této doby – Jurije Janovského, Mychajl’a Semenka, Mykolu Bažana, Oleksandra Dovženka, ale i ruské literatury – Aleksandra Kuprina, Ivana Bunina⁴⁰, Teffi (Nadežda Lochvickaja), jejichž pobyt a působení měnily Oděsu na centrum uměleckého střetávání, kde nemohli chybět ani méně slavní oděští autoři – básníci futuristé, členové seskupení *Zelená lampa* (1917–1919) v čele s Anatolijem Fioletovem, představitelé „oděské“ literární školy (1920): Isaak Babel, Valentin Katajev, Jurij Oleša, Ilja Ilf, Jevhen Petrov, Eduard Bagritskij, Semen Kirsanov, Vira Inber, Lev Slavin⁴¹. Pochopitelně, že kolem filmového studia se točili nikoli jen spisovatelé, ale i herci (v románu – baletní tanečnice Ida Penzo), malíři (Vasyl Kryčevskij), kameramani (Danylo Demuckyj) aj. Vše to nastiňuje bohatost kulturního života Oděsy, přibližuje ji k uměleckému bohémství Evropy, proměňuje město na dobrý příklad tehdej-

35 „*Moldavané, Turci, Řekové, Židé a Rusové spolu pili a každý mluvil s osobitým přízvukem, používali jakýsi málo srozumitelný, ale docela libozvučný argot.*“ Tamtéž, s. 53.

36 FAJTELBERK-BLANK, Viktor: *Aděsa v epochu vojn i revolucij: 1914–1920*. Aděsa: Oprimum, 2008, s.211.

37 „*na opuštěném bulváru, kde se za poslední století nic nezměnilo, jasně viděl triumfální pochod armády Grigorjeva, která začátkem dubna 1919 vítězně vstoupila do města po překonání odporu Francouzů a Řeků.*“ KOZLENKO, Jvan: *Tanžer*. Kyjiv: VD Komora, 2017, s. 23.

38 „[...] *jak být třeba s Grigorjevem? Je to hrdina nebo parchant? Spasitel nebo zrádce? To je příliš mnoho otázek.*“ Tamtéž, s. 2.

39 „[...] *na přelomu staletí bolestivě prožívá krizi kulturní identity*...“ Tamtéž, s. 187.

40 Vzpomínky na pobyt v Oděse najdeme v jeho knize paměti *Окаянные дни* (1918), v českém překladu *Prokleté dny* (2006).

41 Díla těchto autorů jsou spojená mnoha běžnými rysy, jako je použití zvláštního oděského dialektu s výpůjčkami z jidiš a ukrajinštiny, zdůrazňují regionální kulturní rysy, používají satiru a stala se kánónem „oděské literatury“. KOZLENKO, Jvan: *Tanžer*. Kyjiv: VD Komora, 2017, s. 117.

ší všestrannosti: „[...] багатонаціональний та строкатий мегаполіс, такий собі атавізм у зануренні у морок націоналізмів міжвоєнній Європі.“⁴²

Tanger je svérázným odhalením opravdové Oděsy, osvobozené od jejího sovětského vnímání jako turistické odpočinkové destinace. A zejména takový pohled na minulost pomáhá percipovat nejen přítomnost, ale i pro umění nelehkou komunistickou dobu. Autor dokonce uvádí, že minulost je to jediné, k čemu musejí vzhlízet mladí: „Для нової нації має існувати лише затяжне минуле та запаморочливе майбутнє, якого, втім, вона, найпевніше, ніколи не побачить. Адже нормальне теперішнє – розкіш помираючих культур.“⁴³

Ve své prvotně se Jvan Kozlenko snaží vytvořit neviditelný můstek mezi epochami, ztotožňuje postavy minulosti s těmi dnešními. A viditelně poukazuje na zchátralost kultury v době Sovětského svazu, po které se těžko navrácí k životaschopnosti: „Танжер належить своєму місту й часові, епосі культурного вакууму, спричиненого втраченою зв'язку Одеси з давньою метрополією і болісним переходовим етапом визнання своєї нової української ідентичності.“⁴⁴

Klíčovou časovou rovínou v románě však zůstává milénium, proto zde najdeme přítomnost pro ukrajinskou prózu příznačného tématu hledání své identity v době neurčenosti a nejistoty, postavy těchto próz jsou často zahozené do depresivního, ohroženého, neuspořádaného a k životu nepřizpůsobeného prostoru, ve kterém na ně obvykle číhají nebezpečí a pasti, a kde cesty přivádí do neznáma.⁴⁵

Postavy mladých lidí ve věku 20 až 30 let, které pro svůj román vybírá spisovatel, se cítí být novou generací a na přelomu staletí se potýkají s již mnohokrát zmíněným znejistěním své existence a budoucnosti: „[...] наше покоління було занурене в езотерику. Безпросвітність, розгубленість і страх перед майбутнім, криза світогляду, параліч волі та ініціативи як наслідок післярадянського виховання...“⁴⁶

Marko Andrejčyk ve své práci *Intelektuál jako hrdina ukrajinské prózy 90. let 20. století* poznamenává, že ukrajinští spisovatelé se po oslavě nezávislosti potkávají s velkým zklamáním a nesplněnými očekáváními. V jejich dílech se objevují postavy s „nemocnou duší“, s jakousi psychickou odchylkou, a proto nezapadají do nové reality, která neodpovídá jejich dřívějším touhám a představám o svobodném státě. Často tak podléhají alkoholu, bez kterého prostě nemohou zařídit své každodenní záležitosti. Jestli poezie

42 „[...] mnohonárodnostní a pestré velkoměsto, jakýsi atavismus v temnotě národností meziválečné Evropy.“ Tamtéž, s. 194.

43 „Pro novou národnost musí existovat jen zdlouhavá minulost a závrtná budoucnost, kterou však pravděpodobně nikdy neuvidí. Vždyť normální přítomnost je koneckonců honosnost umírajících kultur.“ Tamtéž, s. 29.

44 „Tanger patří svému městu a času, době kulturního vakua způsobené ztrátou spojení Oděsy se starou metropolí a bolestivým přechodem k poznání její nové ukrajinské identity.“ Tamtéž, s. 197.

45 HUNDOROVA, Tamara: *Pisljačornobylska biblioteka. Ukrajinškyj literaturnyj postmodernizm*. Kyjiv: Krytyka, 2005, s. 137–176.

46 „[...] naše generace byla ponořena do esoteriky. Nevědomost, zmatek a strach z budoucnosti, krize náhledu na svět, ochromení vůle a iniciativy v důsledku postsovětské výchovy...“ KOZLENKO, Jvan: *Tanžer*. Kyjiv: VD Komora, 2017, s. 189.

a tajemné literární schůze a čtení byla předtím útekem od socialistických všedních dnů, po roce 1992 se jím stává alkohol.⁴⁷

Román *Tanger* je dalším znázorněním světa mladých, kteří prožívají přechodné období svého života a stojí na rozcestí před výběrem správné životní dráhy. Otázka směřování života je v literatuře etablovaná odjakživa, proto je (samo)zřejmé, že i současná literatura mladých pro mladé ji před námi otevírá: „[...] *молоді, обдаровані люди... [...] у них не було майбутнього. Вони втратили зв'язок із минулим.*“⁴⁸

V románech *Dům pro Doma* a *Tanger* je patrné formování představitele dnešní Ukrajiny, ovlivněného nejen historickými a politickými událostmi, ale i oboustranně vzájemným působením měst a jejich obyvatel. Právě minulost by měla pro dnešní generaci být odrazovým bodem v hledání sebe sama. Na ni bychom však měli nahlížet s opatrností, bez nerozvážného odsuzování, které je příznačné současné době.

V obou případech se jedná o příběhy dvou rozmanitých měst západní a jižní Ukrajiny, dvou odlišných, ale i v něčem si tak blízkých světů. Autoři těchto děl mapují pro čtenáře mozaiku ukrajinské identity, která se na přelomu staletí namáhavě formovala. A tudíž oba spisovatelé svými postavami odráží povědomí, nervozitu a neklid své generace v nejspíš období konce 20. a začátku 21. století.

Literatura

AMELINA, Viktorija: *Dim dlja Doma*. Lviv: VSL, 2017.

ANDREJČYK, Marko: *Intelektual jak heroj ukrajins'koji prozy 90-ch rokiv XX stolittja*. Lviv, 2014.

BUNIN, Ivan: *Okajannyje dni*. Moskva: Eksmo, 2011.

FAJTELBERK-BLANK, Viktor: *Aděsa v epochu vojn i revoljucij: 1914–1920*. Aděsa: Oprimum, 2008.

FIALOVÁ, Alena (ed.): *V souvřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014.

FOER, Jonathan Safran: *Naprosto osvětleno*. Praha: BB art, 2005.

FORT, Bohumil: *Úvod do sémantiky fikčních světů*. Brno: HOST, 2005.

HUNDOROVA, Tamara: *Pisljačornobylska biblioteka. Ukrajinskij literaturnyj postmodernizm*. Kyjiv: Krytyka, 2005.

KAUTMAN, František: *O českou národní identitu*. Praha: Pulchra, 2015.

KOZLENKO, Jvan: *Tanžer*. Kyjiv: VD Komora, 2017.

KRATOCHVIL, Alexandr: *Paměť a trauma pohledem humanitních věd: Komentovaná antologie teoretických textů*. Praha: Akropolis, 2015.

NAJENKO, Mychajlo: *Istorija ukrajinskoho literaturoznavstva i krytyky: Navčalnyj posibnyk*. Kyjiv: Akademia, 2010.

47 ANDREJČYK, Marko: *Intelektual jak heroj ukrajinskoji prozy 90-ch rokiv XX stolittja*. Lviv, 2014.

48 „[...] mladí, nadaní lidé... [...] Neměli žádnou budoucnost. Ztratili spojitost s minulostí.“ KOZLENKO, Jvan: *Tanžer*. Kyjiv: VD Komora, 2017, s. 194–195.

Internetové zdroje

- Centr Razumkova: *Osnovni zasady ta šljachy formuvannja spilnoji identyčnosti hromadjan. Informacijnno-analityčni materiály do kruhloho stolu 12 kvitnja 2017 roku*. Kyjiv: Centr Razumkova, 2017. (https://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/2017_04_12_ident/2017-Identi-3.pdf).
- Prezentace knihy na Lvovském fóru vydavatelů v roce 2017. [online 19. 7. 2020: <https://starylev.com.ua/news/dekomunizacija-rodynnyh-istoriy-u-novomu-romani-viktoriji-amelinoyi-dim-dlja-doma>].
- ULJURA, Hanna: *Dvi knyžky pro radjanske mynule. Viktorija Amelina „Dim dlja Doma“* [online 20. 4. 2019: https://lb.ua/culture/2017/09/06/375749_tilki_plach_nova_ukrainska_proza.html].

Mgr. Krystyna Kuznietsova

Ústav slavistiky
 Filozofická fakulta, Masarykova univerzita
 Arna Nováka 1, 602 00 Brno, CZ
 282051@mail.muni.cz

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

